

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
15.10.2025

Asia: HE 90/2025 Hallituksen esitys laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta (vastaanottorahan alentaminen)

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä.

1 Yleistä

Esityksellä ehdotetaan jatkettavaksi tilapäiseksi tarkoitetun kansainvälistä suojelua hakevien, tilapäistä suojelua saavien ja kotikuntaa vailla olevien ihmiskaupan uhrien vastaanottorahan perusosaan sekä ilman huoltajaa olevien alaikäisten käyttörahaan viime vuonna tehtyjä pienennyksiä. Nykyiset pienennykset ovat voimassa vuoden 2025 loppuun ja nyt niitä ehdotetaan jatkettavaksi 11.6.2026 asti.

Vastaanottoraha ja ilman huoltajaa olevalla alaikäiselle maksettava käyttöraha ovat vastaanottolain mukaisia palveluita, joilla turvataan kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan sekä vailla kotikuntaa olevan ihmiskaupan uhrin oikeus perustuslain 19 §:ssä tarkoitettuun välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Vastaanottoraha myönnetään ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi ja itsenäisen selviytymisen edistämiseksi, jos henkilö on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, muista tuloistaan tai varoistaan, itseensä nähden elatusvelvollisen huolenpidolla tai muulla tavalla.

Vastaanottorahan alentamista koskeva hallituksen esityksen HE 28/2024 vp mukaan sillä pyrittiin julkisen talouden säästöihin. Jo tuolloin oli selvää ja nyt käsiteltävänä oleva esitys vahvistaa, että säästöt ovat kuitenkin julkisen talouden kannalta täysin merkityksellisiä. Hallituksen esityksestä HE 28/2024 vp nousi myös esiin varsin hyvin vastaanottorahan alentamisen lukuisat negatiiviset vaikutukset, mukaan lukien ehdotuksen negatiiviset lapsivaikutukset.

Nyt käsiteltävänä olevan esitys viimeistään vahvistaa sen, ettei vastaanottorahan alentamiselle ja sen jatkamiselle ole kyetty osoittamaan mitään todellista tarvetta eikä perustetta. Myös esityksessä viitattu Maahanmuuttoviraston raportti vastaanottorahan alentamisen vaikutuksista osoittaa selkeästi muutoksen negatiiviset vaikutukset ja muun muassa sen, että perusvastaanottorahan alentaminen on lisännyt täydentävän vastaanottorahan menoja. Raporttiin viitaten lapsille tai lapsiperheille on myönnetty täydentävää vastaanottorahaa perusvastaanottorahalla katettaviin menoihin. Monilla

vastaanoton asiakkailta on raportoitu vaikeuksia saada raha riittämään perustarpeisiin, kuten ruokaan ja asiakkaille on kertynyt velkaa. Erityisesti raportissa nousi esiin huoli perheiden taloudellisesta tilanteesta ja sen vaikutuksista lasten hyvinvointiin. Vastaanottokeskuksille tehdyn kyselyn huolestuttavat tulokset sivuutetaan kuitenkin käytännössä täysin.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esityksessä on kyse perustuslaissa ja erityisesti perustuslain 19 §:ssä turvattujen oikeuksien kannalta merkityksellisestä sääntelystä. Perustuslaissa turvattuja oikeuksia voi rajoittaa vain hyväksyttävästä syystä ja mikäli rajoitus on välttämätön.

Ehdotuksesta ei ilmene mitään asianmukaista perustetta sille, että vastaanottorahan ja käyttörahan alentamista tulisi jatkaa lainmuutoksella ja ilman, että alentamiselle on esitetty mitään tosiasiallista tarvetta, perustetta ja erityisesti ottaen huomioon myös esityksestä ilmenevät lukuisat negatiiviset vaikutukset.

Pakolaisneuvonta vastustaa esitystä eli vastaanottorahan ja käyttörahan alentamista koskevien väliaikaisten säännösten voimassaolon jatkamista. Näin erityisesti ottaen huomioon useat negatiiviset käytännön vaikutukset sekä merkittävät negatiiviset vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien, myös lapsen oikeuksien toteutumiseen.

Esitys, jolle ei ole esitetty mitään tarvetta tai perusteita, joka ei tuo kustannussäästöjä ja joka vaarantaa lisäksi perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen, ei tule hyväksyä.

2 Vastaanottorahan määrän riittävydestä

Hallituksen esityksestä ilmenee hyvin, että kaikkia niitä menoja, jotka vastaanottolain perusteella tulisi kattaa vastaanottorahalla, ei tosiasiallisesti ole mahdollista sillä kattaa.

Hallituksen esityksessä esitetty lähinnä osoittaa, että varsinkaan nykyinen, alennettu vastaanottoraha ei yksinkertaisesti ole riittävä ihmisarvoisen elämän edellytysten turvaamiseksi.

Hallituksen esityksessä tulee selkeästi esiin, että täydentävän vastaanottorahan käyttö ja kustannukset ovat kasvaneet. Asian arvioinnissa tulee ottaa huomioon, että täydentävä vastaanottoraha on harkinnanvarainen etuus, eikä sitä ole tarkoitettu päivittäisiin arjen kuluihin.

Perustuslain 19.1 §:n ns. eksistenssiminimissä on kyse jokaiselle yksilölle kuuluvasta ehdottomasta oikeudesta. Yksilöllä on siten viime kädessä subjektiivinen perustuslakiin kirjattu oikeus ihmisarvoiseen elämän edellyttämään turvaan, joka nimenomaan julkisen vallan on hänelle turvattava, tavalla tai toisella.

Jatkettavaksi ehdotettu perusvastaanottorahan taso ei riitä turvaamaan perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaista ihmisarvoisen elämän edellyttämää välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa.

5 Väliaikaisuus

Vastaanottorahan pienentämisen perusteena on käytetty turvapaikkaprosessin keston ja tilapäisen suojelun lyhytaikaisuutta. Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausunnossaan PeVL 25/2024 vp huomiota siihen, ettei oleskelua vastaanoton piirissä ole tarkoitettu pysyväksi. Esityksessä tuodaan esiin, että hallitusohjelman mukaisesti Maahanmuuttoviraston turvapaikkahakemusten käsittelyaika lyhennetään korkeintaan kuuteen kuukauteen. Esityksen mukaan arvio on, että kuuden kuukauden käsittelyaika saavutetaan keväällä 2026.

Asian arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös se, että viime vuosina, kun hakemusmäärät ovat Suomessa olleet jopa erittäin alhaisia, Maahanmuuttovirasto on jatkuvasti normaalimenettelyssä, usein säännönmukaisesti, rikkonut ulkomaalaislain 98 a §:n käsittelyaikavelvoitetta (6/15/18/21 kk). Turvapaikkamenettelyn keskimääräiset käsittelyajat ovat edelleen tällä hetkellä hyvin korkeita ja ulkomaalaislain mukaiset käsittelyajat ylittyvät suurella osalla hakijoista. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien hakijoiden ja esimerkiksi lapsiperheiden käsittelyajat ovat pitkittyneet kohtuuttomasti ja perusteettomasti. Pakolaisneuvonnan tiedossa on useita tapauksia, joissa erityisesti lapsiperheiden kohdalla käsittelyajat ovat pitkittyneet täysin kohtuuttomasti ja lain vastaisesti yli vuoteen, jopa kahteen vuoteen. Elokuun lopussa yli puolet Maahanmuuttovirastossa käsittelyssä olleista hakemuksista oli ollut vireillä vähintään vuoden.

Esityksessä sivuutetaan myös se, että tilapäistä suojelua saaneilla on mahdollisuus kuntapaikkaan vasta vuoden jälkeen.

Samoin esityksessä on sivuutettu se, että oikeusturvatakeet täyttävään turvapaikkamenettelyyn kuuluu oikeus valittaa päätöksestä, joten lähtökohdaksi ei voida ottaa, että ihmisen turvapaikka-asia tulisi päätökseen Maahanmuuttoviraston päätöksen jälkeen. Näin ollen asian arvioinnissa tulisi ottaa huomioon koko turvapaikkaprosessin pituus.

Esityksessä viitataan hallitusohjelman tavoitteisiin koskien turvapaikkahakemuksen ja muutoksenhaun nopeuttamiseksi. Hallitusohjelmaan perustuvilla useilla lainmuutoksilla (mm. rajamenettelyt, tutkimatta jättämisen ja perusteettomille hakemuksille tarkoitetun nopeutetun käsittelyn laajentaminen, kansainvälistä suojelua saaneiden oleskelulupien lyhentäminen ja uudelleen arvioinnin edellyttäminen) ja myös EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen (ns. pakti) ja sen kansallisella täytäntöönpanolla heikennetään kansainvälistä suojelua hakevien ja saavien oikeuksia ja lisätään etukäteen perusteettomiksi arvioituille hakemuksille tarkoitettuja pikamenettelyitä. Esityksessä sivuutetaan se, että tosiasiasa nopeutetut menettelyt vievät resursseja muiden hakemusten käsittelyltä ja ovat näin omiaan pitkittämään normaalimenettelyssä käsiteltävien hakemusten käsittelyaikoja kestävämmällä tavalla. Nopeutetut menettelyt ovat omiaan tosiasiallisesti suuntaamaan sekä Maahanmuuttoviraston että tuomioistuinten resursseja väitettyihin hakemuksiin eli pois ns. normaalimenettelyssä käsiteltävistä hakemuksista.

Esityksessä viitattujen tehostamistoimien osalta on otettava huomioon aiemmat kokemukset nopeutta painottavan tehostamisen vaikutuksista. Esimerkiksi vuoden 2015 poikkeustilanteen jälkeen turvapaikkamenettelyyn tehtiin useita muutoksia lain ja käytännön tasolla, joissa painotettiin nopeutta laadun sijaan ja tehtiin oikeusturvaheikennyksiä tehostamisen nimissä, mutta joiden on sittemmin useissa

tutkimuksissa ja selvityksissä todettu pitkittäneen menettelyiden kokonaiskestoja ja lisänneen muutoksenhaun ja uusintahakemusten tarvetta.¹ Edelleen tällä hetkellä Pakolaisneuvonnan käytännön työssä kohdataan hakijoita, jotka ovat vääränlaisen tehostamisen ja epäonnistuneen turvapaikkamenettelyn tuloksena jääneet vuosien hakemus- ja valituskierteeseen, jossa heidän perusteitaan ei ole asianmukaisesti selvitetty eikä arvioitu. Lopulta asiantuntevan avun piiriin päästyään heille on myönnetty alkuperäisillä perusteillaan turvapaikka jopa 10 vuotta ensimmäisen hakemuksen jättämisen jälkeen.

Sujuva ja laadukas oikeusturvatakeet täyttävä turvapaikkamenettely edellyttää, että hakijoille turvataan mahdollisimman varhaisesta vaiheesta etupainotteisesti (ns. frontloading) tiedottaminen, oikeudellinen neuvonta ja asiantunteva oikeusapu sekä mahdollisen erityisen haavoittuvan aseman ja erityistarpeiden tunnistaminen sekä yksilöllinen perusteiden tutkinta. Se, että perus- ja ihmisoikeudet eivät toteudu turvapaikkamenettelyssä johtaa menettelyiden pitkittymiseen, paperittomuuteen sekä pahimmillaan ehdottoman palautuskiellon loukkaamiseen.

6 Kansainväliset velvoitteet

Ehdotus ja raportoidusti negatiivisia vaikutuksia sisältävän lakimuutoksen jatkaminen ilman, että sillä osoitetaan mitään todellisia positiivisia vaikutuksia tai että sille osoitetaan mitään tarvetta, on ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

Ehdotus on selkeässä ristiriidassa YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen ja komitean suositusten kanssa sekä lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen oikeuksien komitean kannanottojen kanssa. Esityksessä ei edelleenkään edes suoraan sanota, että sillä turvattaisiin lapsen oikeus sosiaaliturvaan ja hyvinvointiin. YK:n lapsen oikeuksien komitea kehotti Suomelle vuonna 2023 antamissaan suosituksissa välttämään köyhyysriskissä oleviin lapsiin kohdistuvia sosiaaliturvan leikkauksia ja muun muassa parantamaan turvapaikanhakijalasten taloudellista tilannetta ja heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia.

Turvapaikanhakijat tulee nähdä muita heikommassa asemassa olevana ryhmänä muun muassa todennäköisen heikon sosioekonomisen aseman vuoksi sekä lähtömaan tapahtumien ja turvapaikkamatkan aikana muodostuneiden traumojen vuoksi. Vastaanottorahan pienentäminen vaikuttaa suhteettomasti turvapaikanhakijoihin, joten esitys on selkeässä ristiriidassa myös YK:n TSS-komitean suositusten kanssa.

Myös esityksessä viitataan YK:n komiteoiden Suomelle antamiin huomautuksiin. YK:n TSS-komitea on kiinnittänyt huomiota vuosina 2015–2019 tehtyjen sosiaaliturvaleikkausten negatiivisiin vaikutuksiin ja vaatinut Suomea jatkossa pitämään sosiaalietuudet riittävinä. TSS-komitea on muun muassa vaatinut varmistamaan, että sosiaalietuudet pysyvät riittävinä ja että harkittaessa leikkauksia muun muassa julkisen talouden säästötoimien yhteydessä a) leikkaukset ovat väliaikaisia ja koskevat ainoastaan kriisiaikaa; b) leikkaukset ovat sikäli välttämättömiä ja oikeasuhteisia, että muiden

¹ Ks esim. VN TEAS 2021:10 ja Selvitys uusintahakemusten merkityksestä turvapaikkaprosessissa, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston julkaisuja 2024.

toimintaperiaatteiden noudattaminen tai toimenpiteistä pidättäytyminen olisi haitallisempaa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien kannalta; c) leikkaukset eivät vaikuta suhteettomasti muita heikommassa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin ryhmiin; d) leikkauksiin liitetään muita toimia, kuten sosiaalisia tulonsiirtoja, joilla lievennetään kriisiaikoina syntyvää eriarvoisuutta; ja e) leikkauksissa säilytetään etuuden ydinosa, joka mahdollistaa edunsaajille riittävän elintason. (TSS-komitea (E/C.12/FIN/CO/7) 27. kohta).

Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 80/2002, uudistettu) 13 artiklan 1 kohdan mukaan jokaiselle, jolla ei ole riittäviä tuloja tai varoja ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia varoja joko omin avuin tai muista lähteistä, kuten sosiaaliturvajärjestelmän tarjoamista etuuksista, annetaan riittävää apua ja sairaustapauksissa kyseisen tilan vaatimaa hoitoa. Suomi on saanut myös Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealta useita huomautuksia sosiaaliturvan matalasta tasosta.

8 Vaikutusarviointi

Esityksessä tuodaan varsin hyvin esiin perusvastaanottorahan alentamisen useita ja merkittäviä negatiivisia vaikutuksia ja se, että vastaanottorahan alentamisen jatkaminen on omiaan vaikuttamaan merkittävästi perus- ja ihmisoikeuksien, myös lapsen oikeuksien toteutumiseen. Selkeät negatiiviset vaikutukset sivuutetaan kuitenkin käytännössä täysin ehdottamalla lain voimassa olon jatkamista, vaikka sillä ei ole osoitettu olevan mitään positiivisia vaikutuksia eikä tosiasiallista tarvetta. Esityksessä ei myöskään perustella, miksi sellaisia vastaanottorahan perusosan ja käyttörahan pienennyksiä jatketaan, joilla ei todistetusti ole kyetty saavuttamaan niille asetettuja tavoitteita.

Vaikka vastaanottorahan perusosan alentamisen vaikutuksia tarkastellaan esitysluonnoksessa, vaikutustenarvioinnissa ei kuitenkaan arvioida vaikutusten suhdetta esitettyyn alentamisen jatkamiseen, mikä on erittäin selkeä puute, kun on kyse väliaikaiseksi tarkoitetun lain jatkamisesta.

Esityksessä muun muassa todetaan, että ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän mukaan taloudellinen epävakaus voi lisätä riskiä joutua hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhriksi, ja myös vähentää uhrien hakeutumista auttamisjärjestelmään ja että vastaanottorahaa koskevilla ratkaisuilla saattaa olla vaikutusta ihmiskaupan ilmituloon sekä hyväksikäytöstä irtautumiseen ja lopulta myös rikosvastuun toteutumiseen.

Esityksessä tunnustetaan myös esimerkiksi se, että "vastaanottokeskusten sosiaalipalveluiden kuormittuminen saattaa heikentää mahdollisuutta tarjota sosiaalipalveluita vastaanoton aikana". Ja että "ongelmien kasautuminen vastaanottovaiheessa voi vaikuttaa sosiaali- ja terveystalouden tarpeeseen kuntaan siirryttäessä".

Esityksessä ei myöskään huomioida useissa eri hankkeissa jo toteutettujen ja edelleen valmistelussa olevien hallitusohjelmakirjauksiin perustuvien turvapaikanhakijoiden ja kansainvälistä suojelua saaneiden oikeuksia rajoittavien esitysten kokonaisvaikutusta. Esimerkiksi työnteko-oikeuden merkittävä rajoittaminen vaikuttaa väistämättä turvapaikanhakijoiden toimeentuloon ja hyvinvointiin sekä näin ollen myös kansainvälistä suojelua saaneiden kotoutumiseen.

Pakolaisneuvontaa katsoo, että ottaen huomioon myös esityksessä osoitetut useat merkittävät negatiiviset vaikutukset, mukaan lukien merkittävät negatiiviset vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien, myös lapsen oikeuksien toteutumiseen, ainoa oikeusvaltioperiaatteen mahdollistama johtopäätös on, että ehdotettua vastaanottorahan ja käyttörahan alentamisen jatkamista koskevaa esitystä ei hyväksytä. Asia tulee käsitellä toimeentulotukilain ja vastaanottolain kokonaisuudistusten yhteydessä.

Pia Lindfors
toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry

